

Laura Mrhar

Ljubljana, Slovenija

Smernice terminologizacije in determinologizacije glagolov v zelenoenergetski terminologiji

Izvleček

V prispevku bodo obravnavane smernice terminologizacije in determinologizacije glagolov s področja zelenoenergetske terminologije, pri čemer bodo kot vzorec vzeti tako splošnopomenski kot tudi specializirani glagoli. Primeri rabe v konkretnih besedilih, analiziranih s pomočjo enojezičnega korpusa, bodo pokazali poti in stopnje /de/terminologizacije, iz izsledkov pa bo mogoče ugotoviti, ali večina glagolov s področja zelene energije izvira iz splošnega jezika ali v zelenoenergetsko terminologijo prehaja iz drugih strok. Prikazani bodo tudi značilni primeri specializiranih glagolov, ki v zelenoenergetski stroki uvajajo popolnoma nove pomene, in se nato iz te interdisciplinarne stroke širijo drugam.

Directions of Terminologization and Determinologization of Verbs in the Terminology of Green Energy

This paper seeks to demonstrate the directions of terminologization and determinologization of verbs in the specialized domain of green energy, considering both examples of general and semantically specialized verbs. Examples of use in authentic texts, analyzed with the help of a monolingual corpus, show the degrees of /de/terminologization, and the research findings reveal how many verbs used in this domain are taken from general language and how many migrate into green energy terminology from other specialized domains. Presented are typical cases of semantically specialized verbs that introduce new meanings in the interdisciplinary domain of green energy and then move to other domains.

1 GLAGOLI IN /DE/TERMINOLOGIZACIJA

Glagoli so zaradi svoje organizacijske vloge v stavčnih povedih relativno netipična besedna vrsta za tehnične termine¹ (Žele 2004, 78), ki je pogosto spregledana, čeprav je del strukturiranega sistema, v katerem lahko ravno tako govorimo o različnih povezavah na isti ravnini, tj. s termini z istega področja, ali povezavah na drugih ravninah, tj. s termini z drugih področij (prim. Žagar Karer 2011, 32). V tem smislu govorimo o poteh terminologizacije in determinologizacije. Pri terminologizaciji gre za poimenovanje manj znanega z izrazom, ki je vsaj v svojem osnovnem pomenu del splošne zavesti (Vidovič Muha 2000, 116), kar pomeni, da se termin, značilen za določeno stroko, uveljavi na področju, ki ni strokovno, oziroma se poimenuje s splošnim izrazom. V primeru determinologizacije gre za pomensko posploševanje izhodiščnega termina z uporabo v manj strokovnih, splošnosporazumevalnih in nespecializiranih besedilih.

2 SMERI /DE/TERMINOLOGIZACIJE

Najbolj učinkovito merilo za ugotavljanje smeri /de/terminologizacije oziroma terminološkosti termina, v primeru tega besedila glagola, je konkretno strokovno besedilo. Žele (2004, 78–79) glagole deli na pomensko specializirane, ki z rabo v različnih strokah in splošnejših besedilih prehajajo v determinologizacijo, ter na primitivne in temeljne, ki se s širokim pomenjem v zelo specializiranih besedilih terminologizirajo. V nadaljevanju skušamo predstaviti praktično uporabo glagolskih terminov na področju zelene energije in nakazati smernice nadaljnje /de/terminologizacije v slovenščini. Kot vzorec za (korpusno) analizo so vzeti glagoli iz slovarja *GREET*², izsledki pa naj bi pokazali, ali področje zelene energije večino glagolov prevzema iz splošnega jezika in ali v primeru določenih glagolov uvaja nove pomene in s tem preureja pomenje glagola. Predpostavljamo, da se je večini glagolov pomen do neke mere zožal, zaradi česar so se glagoli specializirali.

1 Pod tehničnim terminom razumemo objektivni in čustveno nezaznamovan strokovni izraz, ki opisuje zadeve nekega področja, dejavnosti, znanosti ali stroke. Gre za poimenovanje predmeta ali pojma ali akcije, lastnosti, kakovosti, delovanja, načina delovanja, količine – torej vsega, kar neko stroko specifično opisuje (Klinar 2004, 103–105).

2 *GREET* (GREEn Energy Terms) je kratica za *Angleško-slovenski slovar terminov zelene energije* (*English-Slovene Dictionary of Green Energy Terms*), ki je bil sestavljen v okviru doktorske disertacije *Sestava dvojezičnega specializiranega slovarja s prevodoslovnega vidika* (Mrhar 2015).

2.1 ANALIZA GLAGOLOV IZ SLOVARJA *GREET* S STALIŠČA TERMINOLOŠKOSTI

GREET zajema 300 gesel, od tega le 16 glagolov, ki bodo v nadaljevanju analizirani s stališča terminološkosti glede na to, kako se pojavljajo v slovarju, v *SSKJ*³ in v enojezičnem korpusu Gigafida. *GREET* je zasnovan kot dvojezični prevajalni slovar, ki ima v omejenem obsegu tudi razlagalno funkcijo. Strokovno izrazje je pomensko opisano s kratkimi in neenciklopedičnimi razlagami, ki so prevzete iz različnih strokovnih slovarjev ali iz *SSKJ*. Kratica v oklepajih na koncu razlage prikazuje, iz katerega slovarja je pomen prevzet. V nekaterih primerih so slovarske razlage, prevzete iz obstoječih slovarjev, že spremenjene oziroma skrajšane, medtem ko bi bilo treba pri nadaljnji reviziji slovarja razlage opisati še bolj natančno in predlagati specializirane razlage, ki bi splošne nadomestile, kar velja predvsem za tiste primere, kjer so razlage v *GREET* identične razlagam v *SSKJ*. Sicer se definicije v specializiranem slovarju upoštevajo kot dodatne in ne nujno potrebne informacije, zato bi bile lahko iz slovarskih gesel v bodoče tudi izpuščene.

Za podrobnejšo analizo in kvantifikacijo vsakega posameznega glagola bo kot vzorec vzetih 200 konkordanc iz Gigafide, ki bodo natančno prikazale, v kakšnem pomenu in kolikokrat se določen glagol v korpusu pojavi. Analiza bo potekala ročno in bo prikazala delež zelenoenergetske terminologije oziroma besedil v korpusu. Če zadetkov ne bo dovolj oziroma jih bo zelo malo, bo tudi to jasno zapisano. Glagoli bodo nato razvrščeni med pomensko specializirane in pomensko nespecializirane, kar naj bi pokazalo, do katere mere se jezik stroke prekriva s splošnim jezikom in drugimi strokami ter v katerem primeru pride do /de/ terminologizacije.

(1) *aerate* – *prezračevati*

Razlaga v *GREET*: delati, da večja količina zraka učinkuje na kaj (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) delati, povzročati, da se zrak v kakem prostoru zamenja, (2) delati, da večja količina zraka učinkuje na kaj

V Gigafidi je bilo pregledanih 200 konkordanc in med njimi je 131 zadetkov, v katerih se glagol pojavlja v prvem splošnem pomenu (1), v kombinacijah tipa *prezračevati bivalne prostore/prostor/stavbo/stanovanje/hlev/dvorano/hišo/rudnik/sobo/klet* oziroma v primerih tipa *prezračevati z odpiranjem oken*. Le 45 zadetkov je primerov specializiranih besedil, vezanih na npr. kemijo, geografijo ali zeleno energijo, v katerih ima glagol

3 Povzeto po spletni različici slovarja *SSKJ*, dostopni na <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.

drugi pomen (2) in se pojavlja v primerih tipa *prezračevati vodo/zemljo/gnojevko/tla/travno rušo/prst/polje/material/glinena tla/kompost/blato/muljasta tla*. Delež, ki ga dosega drugi pomen, je 22,5-odstotni. Iz tovrstnih primerov je razvidno, da ima glagol, ki je v splošnem jeziku pogosto rabljen, v stroki specializiran pomen. Zanimivo je, da se je glagol razširil tudi na področje kulinarike, npr. *prezračevati jajčni beljak s stepanjem* ali *prezračevati vino/čokolado*, medicine, npr. *Evstahijeva troblja prezračuje bobnično votlino*, ter v enem samem primeru tudi politike, npr. *Barry bo prezračeval Lordsko zbornico*.

(2) *damage* – *poškodovati*

Razlaga v *GREET*: povzročiti poškodbo, poškodbe (SSKJ)⁴

Razlaga v *SSKJ*: (1) povzročiti poškodbo, poškodbe, (2) povzročiti, da postane kaj slabše, neuporabno

V vzorcu 200 konkordanc v Gigafidi se glagol v zelenoenergetskem kontekstu pojavi le enkrat, t.j. v primeru z *deponijo lesa se poškoduje vsakokratno urejanje prostora*. Delež, ki ga dosega pomen, vezan zgolj na poškodbe, ki jih zaradi človekovih dejavnosti utrpri okolje, je 0,5-odstotni. Glagol torej v zelenoenergetski terminologiji postane pomensko specializiran oziroma se terminologizira. Za stroko je relevanten tudi pomen, vezan na poškodbe, ki jih povzročijo naravne katastrofe oziroma vremenski pojavi; takšnih primerov je v pregledanem vzorcu osem (4-odstotni delež), npr. *neurje je poškodovalo stanovanjske objekte/hišo*, *potres je poškodoval cesto/objekt*, *pomladanska nevihta je hudo poškodovala najstarejše drevo na Brionih*, *žled je poškodoval 25.000 kubičnih metrov lesa*, *narasle vode so poškodovale cestno in vodno omrežje*, idr. V nadaljevanju je iz vzorca mogoče razbrati, da do terminologizacije glagola pride tudi na področju medicine, v primerih tipa *poškodovati možgansko tkivo/celično DNK/resice tankega črevesja/imunski sistem/črevesno mišičevje*, idr. V analiziranem vzorcu se glagol v medicinskem kontekstu pojavi osemkrat (4-odstotni delež). Ostale pojavitve glagola v prvem (1) in drugem pomenu (2) so vezane na splošna besedila, kjer se glagol pojavlja v primerih tipa *poškodovati z nožem/v nesreči/pri smučanju*, *poškodovati ograjo/osebno lastnino/otroška igrala*, idr.

4 Izkazalo se je, da je razlaga iz *SSKJ* za *GREET* preveč splošna in vrste poškodb ne opiše dovolj natančno, kar bi bilo treba pri nadaljnji reviziji slovarja upoštevati in predlagati specializirano razlago, ki bi nadomestila splošno (npr. *povzročiti poškodovanje okolja s človeškimi dejavnostmi*).

(3) *decompose* – *razkrojiti*

Razlaga v *GREET*: narediti, povzročiti, da snov preide v enostavne spojine ali elemente (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) narediti, povzročiti, da snov preide v svoje sestavine, (2) kem. narediti, povzročiti, da snov preide v enostavne spojine ali elemente, (3) knjiž. povzročiti, da kaj preneha zadovoljivo opravljati svojo osnovno dejavnost (4) knjiž. narediti, povzročiti, da česa ni več

V Gigafidi se v sklopu 200 konkordanc glagol 72-krat pojavi z drugim pomenom (2) v besedilih z zelenoenergetsko tematiko oziroma drugimi sorodnimi tematikami (t.j. biološko ali kemijsko), npr. *razkrojiti organske snovi/strupene snovi/odpadne snovi/odpadke/raztopine kloroforma/listje/bakterije/papir in les, razkrojiti na aktivni ali hranilni humus/na elemente, razkrojiti v metan/v sluz/v gnojilo/v organska hranila/v svoje sestavne elemente/v neorganske snovi*, idr. Delež, ki ga dosega drugi pomen (2), je 36-odstotni. Glagol je že sam po sebi terminološki, do determinologizacije pa pride v besedilih, vezanih na pravno, gospodarsko in politično tematiko, kjer se pojavlja s tretjim (3) in četrtem pomenom (4), npr. *razkrojiti javni sektor/državo/javno moralo/opozicijsko partijo/materializem/družbene vrednote*. S četrtem pomenom (4) se glagol pogosto pojavlja tudi na področju meteorologije, kjer se ravno tako determinologizira, npr. *razkrojiti meglo/oblak*.

(4) *distil* – *destilirati*

Razlaga v *GREET*: spreminjati tekočino v paro in to paro v tekočino (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) spreminjati tekočino v paro in to paro v tekočino, prekapati, (2) z destilacijo pridobivati

Na področju zelene energije in okoljevarstva se glagol pojavlja predvsem s prvim pomenom (1) in je rabljen terminološko. Prvi pomen (1) se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 40-krat, v primerih tipa *destilirati pri atmosferskem tlaku, destilirati z amonijakom, destilirati olje/nafto/organsko tekočino/bituminozno zmes/zmes z različnimi vrelišči/komponente z nižjimi vrelišči*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega prvi pomen (1), je 20-odstotni. Zanimivo je, da se glagolski termin determinologizira, kadar je rabljen v prenesenem pomenu ali v književnosti, npr. *destilirati iz eseja/podobe, destilirati duha časa zgodnjih osemdesetih let, destilirati v modrost/v spomine*. En sam primer v sklopu 200 konkordanc v Gigafidi dokazuje, da glagol z determinologizacijo prehaja tudi na področje računalništva, npr. *destilirati datoteko*.

V primerih determinologizacije glagol pridobi tretji pomen, tj. *nekaj prečistiti, predelati, izločiti iz nečesa*.

(5) *eco-audit – ekološko nadzorovati*

Razlaga v *GREET*: presoditi, kako nekaj vpliva na okolje ter ta vpliv kontrolirati

Razlaga v *SSKJ*: /

Glagolskega termina ni mogoče najti ne v *SSKJ* ne v Gigafidi, saj njegova raba še ni dovolj razširjena. Ker se uporablja izključno samo na področju zelene energije in okoljevarstva, lahko sklepamo, da je njegov pomen specializiran, saj je ožji od osnovnega pomena glagola *nadzorovati*.

(6) *forecast – napovedati*

Razlaga v *GREET*: vnaprej povedati, določiti potek, pojav česa (*SSKJ*)⁵

Razlaga v *SSKJ*: (1) narediti, da postane prihod koga, nastop česa vnaprej znan, (2) vnaprej povedati, določiti potek, pojavitev nečesa, (3) z glagolskim samostalnikom povedati, izraziti svojo odločenost za izvršitev dejanja, kot ga določa samostalnik, (4) ekspr. reči, povedati (npr. napovedati o novem znancu)

Glagol vzet iz splošnega jezika se v zelenoenergetski stroki uporablja z drugim pomenom (2) in v stroki ni specializiran. Drugi pomen (2), ki se znotraj te stroke nanaša predvsem na vnaprejšnjo določitev vremenskih pojavov ali potekov človeških dejavnosti, ki škodujejo ali negativno vplivajo na okolje, se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 4-krat, v primerih tipa *napovedati najtoplejše poletje doslej/otoplitev/prihodnost Antarktike/vreme*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega drugi pomen (2), je 2-odstotni.

(7) *insulate – izolirati*

Razlaga v *GREET*: obdati, premazati s snovjo, z materialom, ki ne dopušča prehajanja vlage, toplote, zvoka, električnega toka (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) napraviti, da kdo ne biva, ni skupaj z drugimi, osamiti, (2) onemogočiti komu stike, povezavo z drugimi, (3) obdati, premazati s

5 Izkazalo se je, da je razlaga iz *SSKJ* za *GREET* preveč splošna in vrste potekov oziroma pojavov ne opiše dovolj natančno, kar bi bilo treba pri nadaljnji reviziji slovarja upoštevati in predlagati specializirano razlago, ki bi nadomestila splošno (npr. *vnaprej določiti vremenski pojav ali potek človeških dejavnosti, ki škodujejo ali negativno vplivajo na okolje*).

snovjo, z materialom, ki ne dopušča prehajanja vlage, toplote, zvoka, električnega toka, (4) biol. dobiti določeno snov, stvar iz kake snovi v čisti obliki

V zelenoenergetski terminologiji je glagol specializiran in se rabi terminološko, s tretjim pomenom (3), ki se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 53-krat, v primerih tipa *izolirati prostor/hišo/steno/zid/streho/objekt, toplo-tno/zvočno/vibracijsko izolirati, izolirati pred mrazom, izolirati s stekleno volno, izolirati zaradi hrupa*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega tretji pomen (3), je 26,5-odstotni. Četrti pomen (4) je vezan izključno na področje biologije, ki besedišče pogosto posoja zelenoenergetski terminologiji, zato tudi na tem področju najdemo primere tipa *izolirati barvilo/aminokislino/čisti radij/DNK/protein/molekulo/virus gripe/gen*. Primeri so vzeti iz Gigafide, kjer se četrti pomen (4) glagola, ki se v omenjenih strokah uporablja terminološko in je pomensko specializiran, v sklopu 200 konkordanc pojavi 46-krat. Delež, ki ga v Gigafidi dosega četrti pomen (4), je 23-odstotni.

(8) *irrigate – namakati*

Razlaga v *GREET*: dovajati vodo, zlasti obdelovalnim zemljiščem (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) imeti kaj potopljeno v tekočini, navadno z določenim namenom, (2) dovajati vodo, zlasti obdelovalnim zemljiščem, (3) pomakati, (4) kopati se

V zelenoenergetski terminologiji je glagol specializiran in se rabi terminološko, z drugim pomenom (2), ki se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 26-krat, v primerih tipa *namakati zemljo/puščavo/površino/polje/njivo/njivske površine/nasad/velika bombažna polja/sadovnjak/zemljišče, province namaka dež*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega drugi pomen (2), je 13-odstotni. S prvim pomenom (1) se glagol v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 108-krat, v primerih tipa *namakati v hladni vodi/v vroči vodi/v vodi/v rumu/v fungicid/v strupih proti talnim škodljivcem/v žveplovih vodi, namakati čez noč, namakati rezance/semena/trnek*. Tudi ta pomen se najde v zelenoenergetski terminologiji, zlasti v primerih tipa *namakati v fungicid/v strupih proti talnim škodljivcem*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega prvi pomen (1), je 54-odstotni.

(9) *liquefy – utekočiniti*

Razlaga v *GREET*: neko snov, npr. paro ali plin, spremeniti v tekoče agregatno stanje

Razlaga v *SSKJ*: (1) spremeniti iz plinastega stanja v tekoče, (2) narediti, povzročiti, da trda snov preide v tekočo

Glagol, ki se pogosto rabi v splošnem jeziku, v stroki ohrani nespecializiran pomen in se na področju zelene energije uporablja tako s prvim (1) kot z drugim pomenom (2). Prvi pomen (1) se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 106-krat, v primerih tipa *utekočiniti vodik/zrak/dušik/plin/živo srebro/zemeljski plin/permanentne pline/klor*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega prvi pomen (1), je 53-odstotni. Drugi pomen (2) se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 72-krat, v primerih tipa *utekočiniti kamnine/les/trdno snov/lesno biomaso/rudo/kristal*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega drugi pomen (2), je 36-odstotni.

(10) *mitigate* – ublažiti

Razlaga v *GREET*: narediti, da se kaj pojavlja v manj visoki stopnji (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) narediti kaj manj neprijetno, hudo, boleče, ostro, negativno, (2) narediti, da se kaj pojavlja v manj izraziti obliki, v manj visoki stopnji, (3) narediti kaj blago, milo

Na področju zelene energije se glagol rabi zgolj z drugim pomenom (2), ki se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 14-krat, v primerih tipa *ublažiti katastrofalno pomanjkanje hrane/sezonska nihanja/posledice naraslih voda/posledice podnebnih sprememb/škodo na ribjem življu/vročino s Sonca, ublažiti z ureditvijo vodotokov*, idr. Delež, ki ga v Gigafidi dosega drugi pomen (2), je 7-odstotni. Glagol vzet iz splošnega jezika v zelenoenergetski stroki pridobi specializiran pomen oziroma se terminologizira.

(11) *pollute* – onesnaževati

Razlaga v *GREET*: delati kaj nečisto, umazano, navadno zdravju škodljivo (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) delati kaj nečisto, umazano, navadno zdravju škodljivo

Glagolski termin je pomensko specializiran in se na področju zelene energije pojavlja predvsem v primerih tipa *onesnaževati z dušikovimi oksidi/z blatom/z emisijami prahu in plinov/s škodljivimi snovmi/s kemikalijami* ter *onesnaževati okolje/naravo/pitno vodo/zrak/podtalnico*. V Gigafidi se v sklopu 200 konkordanc glagol s pomenom iz *GREET* in *SSKJ* pojavi 177-krat. Delež, ki ga v Gigafidi dosega ta pomen, je 88,5-odstotni. Glagol se je

verjetno najprej pojavil kot termin, vendar se je determinologiziral, ko se je njegova raba razširila v splošnem jeziku, npr. *onesnaževati božični mir/slovenski jezik*, in jeziku drugih strok, na primer v politiki, kjer se uporablja v besednih zvezah tipa *onesnaževati javno življenje/visok državni zbor*.

(12) *power* – *poganjati*

Razlaga v *GREET*: oskrbeti stroj ali vozilo z energijo

Razlaga v *SSKJ*: (1) delati, povzročati, da se kaj giblje, premika, (2) delati, povzročati, da se kaj zelo hitro giblje, premika, (3) delati, povzročati, da pride navadno žival pod nadzorstvom na določeno mesto, (4) delati, povzročati, da kaj opravlja, izpolnjuje kako nalogo, (5) delati, povzročati, da kaj kam pride, (6) delati, povzročati, da pride kdo v določeno stanje; gnati, (7) poditi, odganjati, (8) delati poganjke, (9) delati, povzročati, da iz česa kaj nastaja, (10) začenjati rasti

Primeri iz Gigafide dokazujejo, da se glagolski termin pogosto rabi v splošnem jeziku in v različnih strokah, npr. v politiki (npr. *nemško-francoska os poganja združeno Evropo*), gospodarstvu (npr. *poganjati gospodarsko rast*) in računalništvu (npr. *poganjati strežnik*), kjer ohrani nespecializiran pomen. Ko se splošnopomenski, nespecializiran glagol rabi na področju zelene energije, je to navadno s pomenom iz *GREET*, v Gigafidi predvsem v besednih zvezah tipa *x poganja x* (npr. *vlak poganja elektrika iz sončnih celic, letalo poganja sončna energija, električno vozilo poganja elektromotor, plovilo poganjajo hidromotorji z biološko razgradljivim oljem, stroje poganjajo novi viri fosilne energije, motor poganja bioetanol*). V Gigafidi se v sklopu 200 konkordanc glagol s pomenom iz *GREET* pojavi 97-krat. Delež, ki ga v Gigafidi dosega pomen iz *GREET*, je 48,5-odstotni.

(13) *reclaim* – *predelati*

Razlaga v *GREET*: narediti nekaj, kar je že bilo uporabljeno, primerno za ponovno uporabo

Razlaga v *SSKJ*: (1) narediti iz česa izdelek, izdelke, (2) narediti iz določene stvari drugo stvar, (3) narediti, da ima kaj drugačne lastnosti, značilnosti, drugačno obliko, uporabnost, (4) načrtno se seznaniti z določeno vsebino

V Gigafidi se v sklopu 200 konkordanc glagol s pomenom iz *GREET* pojavi 44-krat, v primerih tipa *predelati aluminij/odpadke/plastiko/jedilna olja/*

nafto, predelati v derivate/v usnje/v granulat/v gorivo/v kompost. Delež, ki ga v Gigafidi dosega pomen iz *GREET*, je 22-odstotni. Glagol, vzet iz splošnega jezika, v stroki ohrani nespecializiran pomen.

(14) *recycle – reciklirati*

Razlaga v *GREET*: ponovno uporabljati že uporabljene, odpadne snovi v proizvodnem procesu (*SNBSJ*⁶)

Razlaga v *SNBSJ*: (1) ponovno uporabljati že uporabljene, odpadne snovi v proizvodnem procesu, (2) ekspr. ponovno uporabljati, oživljati, reaktualizirati

Glagol se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc 142-krat pojavi s prvim pomenom (1), npr. *reciklirati materiale/produkte množične proizvodnje/odpadno embalažo/jeklene odpadke/gospodinjske odpadke/odpadke/steklo/papir/embalažo/amoniak, reciklirati za ponovno uporabo, ekološko reciklirati, reciklirati v nove kartonske izdelke/v plastiko*, idr. Delež, ki ga v Gigafidi dosega prvi pomen (1), je 71-odstotni. Glagol je značilen za področje zelene energije in je pomensko specializiran, čeprav ima tako v stroki kot v splošnem jeziku isti pomen (1), kar gre verjetno pripisati temu, da je to na novo tvorjena beseda oziroma samostalniška izpeljanka, ki v *SSKJ* še ni bila upoštevana. Razločka med specializiranim in splošnim jezikom ni, se je pa glagol najverjetneje s počasno determinologizacijo iz jezika stroke razširil še na druga področja, kjer se lahko uporablja tudi v drugem pomenu (2), v Gigafidi v primerih tipa *reciklirati stare uspešnice/original/zamisel/pohištvo/ime/film/staro novico/stereotip/matrico*.

(15) *transmit – oddajati*

Razlaga v *GREET*: delovati kot izvor tega, kar prehaja, potuje v okolico (*SSKJ*)

Razlaga v *SSKJ*: (1) delati, da prehaja kaj k drugemu, (2) delati, da česa, kar je kdo prej imel, nima več, (3) delovati kot izvor tega, kar prehaja, potuje v okolico, (4) z radijskimi, televizijskimi oddajnimi napravami posredovati program, sporočila

Glagolski termin ima v stroki specializiran pomen in se uporablja samo v tretjem pomenu (3). S tem pomenom se glagol v Gigafidi v sklopu 200

6 *SNBSJ* je kratica za *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (Bizjak Končar et al. 2012).

konkordanc pojavi 28-krat, npr. v primerih tipa *oddajati škodljive hlape/ogljikov dioksid/zdravju škodljiv vonj/električne signale/strupene snovi/zvok/vodo/hlape/kisik/toploto/energijo*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega tretji pomen (3), je 14-odstotni. Poleg glagola *oddajati* se pogosto rabi tudi glagol *prenašati*, npr. *prenašati zvok/svetlobo*. Pomen glagolov *oddajati* in *prenašati* ni popolnoma enakovreden, saj se *prenašati* navadno uporablja takrat, kadar želimo povedati, da nekdo ali nekaj *dela, povzroča, da kaj kam pride (SSKJ)*.

(16) *transplant – presaditi*

Razlaga v *GREET*: izkopati rastlino in jo drugam vsaditi (*SSKJ*)

Razlaga v *SKKJ*: (1) izkopati rastlino in jo drugam vsaditi, (2) narediti, da pride tkivo, organ na drugo mesto telesa ali v drug organizem

Pomensko specializiran glagol se na področju zelene energije uporablja s prvim pomenom (1), ki se v Gigafidi v sklopu 200 konkordanc pojavi 105-krat, npr. *presaditi sadike/potaknjence/poganjke/rastlino/sejance/odraslo drevo*. S tem pomenom (1) se glagol velikokrat rabi z nekim predlogom, npr. *na, iz, v (presaditi na novo gredo/na stalno mesto/na domača tla/na vrt/na prosto, presaditi iz prirodnega okolja, presaditi v cvetlične lončke/v korito/v kompostno zemljo/v rodovitno prst)*. Delež, ki ga v Gigafidi dosega prvi pomen (1), je 52,5-odstotni. Raba je razširjena tudi na področju medicine, kjer se glagol determinologizira in uporablja v drugem pomenu (2), npr. *presaditi ledvico/jetra/gen/krvotvorne celice*). V sklopu 200 konkordanc se glagol z drugim pomenom (2) pojavi 87-krat in je tako njegov delež 43,5-odstotni. V Gigafidi se glagol pojavlja tudi v primerih tipa *Nazivov ni bilo mogoče kar presaditi iz slovenščine v drug jezik. / Režiser Edi Majaron ni mogel s svoje kože, saj je izkušnje z odra marionet kar uspešno presadil tudi na operni oder*. Ti primeri prikazujejo širjenje rabe glagola, ki se pri tem determinologizira.

3 SKLEPNE UGOTOVITVE

Večina glagolov vzeti iz *GREET* ima specializiran pomen in se pojavlja tako na področju zelene energije kot tudi v drugih sorodnih strokah. Primeri iz Gigafide potrjujejo, da je kar nekaj glagolov že samih po sebi terminoloških (npr. *destilirati*), čeprav se pogosto prekrivajo z glagoli, vzeti iz splošnega jezika; od splošnih glagolskih leksemov glagolske termine torej loči le specializirana raba

oziroma pojavitev v ozkostrokovnih besedilih. Nekaj glagolov s specializiranim pomenom se pri prehajanju v druge stroke determinologizira (npr. *reciklirati*); ko se raba termina razširi, postane manj natančna, medtem ko se mora primarni pomen glagolskega termina v vseh primerih ohraniti.

V nekaterih primerih je raba nekega glagola (npr. *predelati*) v stroki tako razširjena, da se uporablja več pomenov. Lahko se zgodi tudi, da v stroki glagol ohrani nespecializiran pomen oziroma pomen iz splošnega jezika (npr. *napovedati*), medtem ko je veliko manjše število tistih glagolov, ki so vezani na eno samo stroko (npr. *ekološko nadzorovati*). V okviru zelenoenergetske stroke gre za relativno nove pojme, zato lahko prihaja do nesoglasij pri rabi različnih dvojnic (npr. *ekološko nadzorovati* v nasprotju z *ekorevidirati*) ter pri slovenskem zapisu (npr. *ekorevidirati/eko-revidirati/eko revidirati*), kar se večinoma dogaja takrat, kadar ljudje o pravilni rabi in zapisu niso prepričani.

Razvojne smernice terminologizacije in determinologizacije v primeru glagolov iz slovarja *GREET* torej splošno nakazujejo, da je pri pomensko primitivnih glagolih, vzetih iz splošnega jezika, poudarjena smer terminologizacije, medtem ko je pri pomensko specializiranih glagolih, vzetih iz strokovnega jezika in prenesenih ali v druge stroke ali v splošni jezik, poudarjena smer determinologizacije. Velikokrat je stopnja /ne/terminološkosti težko določljiva, še zlasti pri tistih glagolih, ki se pojavljajo v različnih strokah, zato /ne/terminološkost navadno določa konkretno besedilo, v katerem se glagol pojavi.

VIRI IN LITERATURA

- BIZJAK KONČAR, Aleksandra, et al., 2012: *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. <http://bos.zrc-sazu.si/SNB.html>
- KLINAR, Stanko, 2004: Tehnični termin, kaj je to? Poskus definicije tehničnega termina s hkratno oslombo na Planinski terminološki slovar. Humar, Marjeta (ur.): *Terminologija v času globalizacije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 103–109.
- MRHAR, Laura, 2015: *Sestava dvojezičnega specializiranega slovarja s prevodoslovnega vidika*. Neobjavljena doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- VIDOVIČ-MUHA, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje* (Razprave FF). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- ŽAGAR KARER, Mojca, 2011: *Terminologija med slovarjem in besedilom*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- ŽELE, Andreja, 2004: Stopnje terminologizacije v leksiki na primerih glagolov. Humar, Marjeta (ur.): *Terminologija v času globalizacije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 77–91.